

Kas jāzina par jauno regulējumu sankciju jomā?

Šobrīd vien retiem subjektiem (tostarp bankām) ir izstrādāta sankciju riska kontroles procedūra un atsevišķs sankciju riska izvērtējums. Lielākoties subjekti aprobežojušies ar klientu skrīningu pēc starptautisko sankciju sarakstiem, kas ir nozīmīgs, tomēr ne vienīgais sankciju iekšējā riska kontroles sistēmas elements.

Aleksandra Mejertāle
Vadošā juriste, zvērināta
advokāta palīdzē, CAMS
ZAB Deloitte Legal

Tel: 67074119
Mob: +371 28839484
E-pasts: amejertale@deloittece.com

Mārtiņš Puķe
Vadošais jurists, CAMS
ZAB Deloitte Legal

Tel: 67074123
Mob: +371 26759229
E-pasts: mpuke@deloittece.com

Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums (Likums) tika pieņemts 04.02.2016., izpildot Finanšu darījumu darba grupas (Financial Action Task Force (FATF)) 6.rekomendācijas labās prakses vadlīnijās noteikto. Kopš Likuma pieņemšanas ir pagājuši 2 gadi, un šajā laikā Likumā ir konstatētas nepilnības, piemēram, spēkā esošie nosacījumi neregulē jautājumus par sankciju ievērošanu publisko iepirkumu jomā, kā arī nerisina jautājumu par Amerikas Savienoto Valstu Ārvalstu aktīvu kontroles biroja (Office of Foreign Assets Control (OFAC)) sankciju ietekmi uz finanšu un kapitāla tirgu.

Tā kā bija nepieciešams precizēt Likumu un novērst konstatētās nepilnības saistībā ar sankciju režīmiem, lai efektīvi varētu piemērot un izpildīt nacionālās un starptautiskās sankcijas, 19.04.2018. tika izsludināti grozījumi Likumā. Tie tika sagatavoti pēc Ārlietu ministrijas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) iniciatīvas, ievērojot Finanšu sektora attīstības plānā 2017.–2019.gadam noteiktās prioritātes, kā arī Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma Pārejas noteikumu 30.punktā noteikto. Savukārt 21.06.2018. grozījumus kā steidzamus pieņēma Saeimas sēdē galīgajā lasījumā, un 12.07.2018. izmaiņas jau ir stājušās spēkā.

Galvenās izmaiņas īsumā

- Tiek paplašināts Likuma mērķis un darbības joma, norādot, ka Likumā noteiktajos gadījumos ir piemērojamas arī Eiropas Savienības (ES) un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (North Atlantic Treaty Organization (NATO)) dalībvalstu noteiktās sankcijas. Jānorāda, ka tajās ietilpst arī OFAC noteiktās sankcijas, kuru piemērošanu Latvijas finanšu iestādēs būs tiesīga regulēt FKTK.
- Tiek paplašināts Likuma subjektu loks, paredzot, ka Likums attiecas uz visām fiziskām un juridiskām personām un tām ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Šis gan ir samērā vispārīgs formulējums, no kura grūti secināt, kas tieši visām personām būs jādara citādi, bet pamatā likums uzliek pienākumus Valsts ieņēmumu dienesta (VID), Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) un FKTK uzraudzībā esošajiem subjektiem.
- Tiek noteikts, ka Ministru kabineta (MK) rīkojums, ar kuru ar MK noteikumiem noteiktās sankcijas tiek attiecinātas uz konkrētiem sankciju subjektiem un kurā ir ietverts sankciju subjektu saraksts, stājas spēkā tā parakstīšanas brīdī, kā arī tiek publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" nākamajā darbdienā pēc tā parakstīšanas.
- Likums papildināts ar normu, kas nosaka sankciju piemērošanas pienākumu arī publisko iepirkumu un publiskās un privātās partnerībās jomā.
- Tiek papildināts uzraudzības un kontroles institūciju saraksts, paredzot, ka šīs jomas uzraudzība ir nodota FKTK, VID un PTAC. Savukārt Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests ir noteikts kā kompetentā institūcija finanšu ierobežojumu izpildē cīņai pret starptautisko terorismu vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanu vai izplatīšanu.
- Grozījumos definēts, kas ir sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma, uzsvērts, ka prasības sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmai nosaka uzraudzības iestādes, kā arī uzlikts pienākums uzraudzības iestāžu uzraudzībā esošajiem Likuma subjektiem veikt sankciju riska novērtējumu un izveidot iekšējās kontroles sistēmu sankciju riska pārvaldīšanai.

- Papildus grozījumos noteikts, kādos gadījumos un kādas administratīvās sankcijas un uzraudzības pasākumi var tikt piemēroti par sankciju prasības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem

Izmaiņas publisko iepirkumu jomā

Grozījumos noteikts pasūtītāja, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja, publiskā partnera vai tā pārstāvja pienākums pārbaudīt, vai par kandidātu vai tādu pretendentu, kuram saskaņā ar normatīvajiem aktiem publisko iepirkumu jomā būtu piešķiramas līguma slēgšanas tiesības, vai to pārstāvošajām personām ir noteiktas nacionālās vai starptautiskās sankcijas vai būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošas ES vai NATO dalībvalsts noteiktās sankcijas, kuras ietekmē līguma izpildi. Šāda pārbaude jāveic par kandidāta vai pretendenta norādīto apakšuzņēmēju, kura veicamo būvdarbu vai sniedzamo pakalpojumu vērtība ir vismaz 10% no kopējās līguma vērtības, vai personu, uz kuras iespējām kandidāts vai pretendents balstās, lai izpildītu kvalifikācijas prasības.

Ja, veicot pārbaudi, tiek konstatēts, ka ir noteiktas sankcijas, attiecīgais kandidāts vai pretendents ir izslēdzams no dalības līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā. Lai nepieļautu situācijas, kad publiskā iepirkuma rezultātā noslēgtos līgumus nav iespējams izpildīt noteikto sankciju dēļ, grozījumos noteikts, ka, slēdzot līgumu, tajā jāparedz pasūtītāja, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja, publiskā partnera vai tā pārstāvja tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, ja noslēgto līgumu nav iespējams izpildīt līguma izpildes laikā piemēroto sankciju dēļ.

Pārejas noteikumos noteikts, ka šis pienākums neattieksies uz pasūtītāja, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja, publiskā partnera vai tā pārstāvja jau noslēgtajiem līgumiem un uz tiem iepirkumiem vai tām iepirkuma procedūrām, vai tām partnerības iepirkuma, koncesijas, publiskās un privātās partnerības procedūrām, kas sāktas vai izsludinātas pirms jaunās normas spēkā stāšanās dienas.

Lai ieviestu šo normu, pasūtītājiem, sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem, publiskajiem partneriem ir jāizstrādā kārtība (procedūra), kā tiks pārbaudīts, vai pret attiecīgo personu nav noteiktas sankcijas. Ar grozījumiem uzliktā pienākuma izpildi apgrūtinās konsolidēta bezmaksas sankciju saraksta nepieejamība publiskajā telpā, līdz ar to pārbaude būtu veicama pēc vairākiem sarakstiem, ja vien netiks iegādāts specializēts tehnoloģisks risinājums vai pieeja specializētai komerciālai datubāzei.

Jāizveido iekšējās kontroles sistēma

Ar grozījumiem uzraudzības iestāžu uzraudzībā esošajiem Likuma subjektiem uzlikts pienākums atbilstoši savam darbības veidam veikt un dokumentēt starptautisko un nacionālo sankciju riska novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai vai klientiem piemītošo sankciju riskus.

Var rasties jautājums, vai ar jau iepriekš ieviestajām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas (NILLTF) risku kontroles sistēmām nepietiek. Nē, jo lielākoties tās nenosedz sankciju risku. Sankciju risku iekšējās kontroles sistēmu var integrēt NILLTF risku iekšējās kontroles sistēmā. Uzņēmumam tas faktiski nozīmēs, ka ir jāizdara vairākas klientu pārbaudes – jāveic klientu skrīnings pēc sankciju sarakstiem (ne tikai teroristu sarakstiem, ko līdz šim paredzēja NILLTF), jāizstrādā sankciju riska novērtējums, kas būtībā ir patstāvīgs un nepārklājas ar NILLTF risku novērtējumu, jāapmāca darbinieki, kā arī jāveido mehānismi, kas ļauj identificēt gadījumus, kad personas mēģina apiet sankcijās noteiktos ierobežojumus.

Atgādinām, ka uzraudzības iestāžu uzraudzībā esošie Likuma subjekti ir:

- FKTK uzraudzībā esošie – finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki, piemēram, kredītiestādes, maksājumu iestādes, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības utt.;
- VID uzraudzībā esošie – nodokļu konsultanti, ārpakalpojuma grāmatveži, neatkarīgie juridisko pakalpojumu sniedzēji Likumā noteiktajos gadījumos, juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji, personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu, citas juridiskās vai fiziskās personas, kas nodarbojas ar transportlīdzekļu, dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu un cita veida preču tirdzniecību, kā arī ar starpniecības šajos darījumos vai cita veida pakalpojumu sniegšanu, ja maksājums veikts skaidrā naudā vai sasniedz Likumā noteikto limitu, iestādes, kas sniedz kreditēšanas pakalpojumus, galvojumu vai citu tādu saistību aktu izsniegšanu, ar kuriem uzlikts pienākums, konsultācijām finansiāla rakstura jautājumos, inkasāciju;
- PTAC uzraudzībā esošie – personas, kas nodarbojas ar patērētāju kreditēšanu un kurām PTAC izsniedz speciālo atļauju (licenci) kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, un personas, kas nodarbojas ar parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanu un kurām PTAC izsniedz speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai.

Iepriekš uzskaitītajām personām ar grozījumiem Likumā ir uzlikts arī pienākums izveidot starptautisko un nacionālo sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmu, pamatojoties uz novērtējuma rezultātiem, proti, definēt pasākumu kopumu, kas ietver darbības sankciju prasību izpildes nodrošināšanai, paredzot atbilstošus resursus un veicot darbinieku apmācības, izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras.

Iekšējās kontroles sistēmas mērķis ir pēc iespējas novērst uzraudzības iestāžu uzraudzībā esošo Likuma subjektu iesaistīšanu sankciju apiešanā vai izvairīšanos no to izpildes. Pārejas noteikumos ir noteikts, ka šis pienākums stāsies spēkā 01.05.2019. Jānorāda, ka ja Latvijā darbojošās bankas jau lielākoties ir izveidojušas iekšējās kontroles sistēmas, tad citiem Likuma subjektiem priekšā stāv liels darbs šo sistēmu izveidē. Lai gan iekšējās kontroles sistēmas izveides termiņš ir 10 mēneši, tomēr darbs pie sankciju risku novērtējuma un iekšējās kontroles sistēmas jāsāk jau tagad.

Kaut gan pienākums veikt sankciju risku novērtējumu un izveidot iekšējās kontroles sistēmu ir attiecināms tikai uz uzraudzības iestāžu pārziņā esošajiem Likuma subjektiem, tomēr, kā jau rakstīts iepriekš, Likuma subjekti ir visas fiziskās un juridiskās personas Latvijā. Tas nozīmē, ka ikviena persona ir atbildīga par sankciju režīma ievērošanu un neviena persona nedrīkst veikt darbības, kas pieļautu vai veicinātu sankciju režīma apiešanu vai izvairīšanos no sankciju izpildes. Neviena persona nedrīkst darboties savā vārdā, bet sankcionētas personas labā, piemēram, atverot savā vārdā kontu bankā, kura patiesais lietotājs būtu sankcionēta persona. Līdz ar to visām fiziskajām un juridiskajām personām ir pienākums ievērot, piemērot un izpildīt starptautiskās un Latvijas Republikas nacionālās sankcijas, kā arī ziņot uzraudzības un kontroles institūcijām vai tiesībsargājošajām iestādēm par darījumiem vai darbībām, kas varētu veicināt sankciju prasību pārkāpšanu, apiešanu vai izvairīšanos no to izpildes.

Sodi ir bargi

Saskaņā ar grozījumiem Likumā uzraudzības iestādes ir tiesīgas piemērot administratīvos sodus un uzraudzības pasākumus par sankciju prasību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmu un sankciju riska pārvaldību.

Jānorāda, ka Likumā noteikti bargi naudas sodi, tostarp:

- kredītiestādēm un FKTK uzraudzībā esošajām finanšu iestādēm – soda nauda līdz 10% no kopējā gada apgrozījuma saskaņā ar pēdējo apstiprināto finanšu pārskatu vai līdz 5 milj. eiro, ja 10% ir mazāk par 5 milj. eiro;
- kredītiestāžu un finanšu iestāžu amatpersonai, darbiniekam vai personai, kas pārkāpuma izdarīšanas laikā ir atbildīga par sankciju prasību ievērošanu kredītiestādes vai finanšu iestādes uzdevumā vai interesēs, – soda nauda līdz 5 milj. eiro;
- citiem Likuma subjektiem – soda nauda līdz 1 milj. eiro.

Papildus naudas sodam Likumā noteikti arī citi administratīvie sodi, piemēram, brīdinājums, darbības apturēšana vai pārtraukšana, pagaidu aizliegums pildīt Latvijas finanšu un kapitāla tirgus dalībniekam noteiktos pienākumus.

Deloitte nozīmē vienu vai vairākas no Deloitte Touche Tohmatsu Limited, Lielbritānijas sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk - DTTL), grupas sabiedrības vai ar tām saistītās sabiedrības. DTTL un katra no tās grupas sabiedrībām ir juridiski nošķirtas un neatkarīgas vienības. DTTL (kas nozīmē arī „Deloitte Global”) nesniedz pakalpojumus klientiem. Vairāk informācijas par DTTL un tās grupas sabiedrībām ir pieejama www.deloitte.com/lv/about.

Deloitte sniedz revīzijas, nodokļu, konsultāciju, finanšu konsultāciju un juridisko konsultāciju pakalpojumus valsts un pašvaldības iestādēm un privātajiem uzņēmumiem no dažādām nozarēm. Ar Deloitte globālo tīklu vairāk kā 150 valstīs, Deloitte nodrošina augstākās kvalitātes pakalpojumus klientiem visdažādākās biznesa situācijās. Vairāk kā 244,000 Deloitte darbinieku visā pasaulē mērķis ir atstāt nozīmīgu iespaidu, visā ko dara (klientiem, darbiniekiem un apkārtējo vidi).

Latvijā pakalpojumus sniedz "Deloitte Audits Latvia" SIA, "Deloitte Latvia" SIA un ZAB "Deloitte Legal" (kopīgi saukti "Deloitte Latvia"), kas ir Deloitte Central Europe Holdings Limited meitas vai saistītās sabiedrības. Deloitte Latvia ir viena no vadošajām profesionālo pakalpojumu organizācijām Latvijā, kas sniedz audita, nodokļu, juridiskos, finanšu un biznesa konsultāciju pakalpojumus ar vairāk kā 130 vietējo un ārvalstu ekspertu palīdzību.